ఆ పాత మేడ ఎన్నో ఏళ్ళ తరబడిగా కనీసం వెల్ల వేయించకపోయినా కేవలం పునాది బలం మీద చౌడు పట్టినా ఒబీడియెంట్ సర్వెంట్‌లా నీటికి నిలబడి ఉంది. దొరలు పోయినా, దొరతనాలు మారినా మారని మేడ!

అదొక ఆఫీసు. ముఖాలు వెలసినా సాలెగూళ్ళు, నడుం విరిగిన బల్లలు, కాళ్ళు కదిలిన కుర్చీలు, పాత వాసన.

అందులో ఎందరో ఆఫీసర్లు మారారు; మరెందరో ఉద్యోగులు మారారు. కొందరు పెన్షన్ పుచ్చుకుని ఆనెస్ట్‌గా రిటైరయ్యారు. మరికొందరు పింఛను పుచ్చుకోకుండానే పరువుగా చచ్చారు. ఈలోగా రోగాలకీ, రొష్టులకీ రాలిపోయిన పిందెలెన్నో!

అక్కడ హీరోలు లేరు, విలన్‌లు లేరు, మంచివాళ్ళు లేరు, చెడ్డవాళ్ళు లేరు. అంతా నిస్సారాన్ని నింపుకొన్న తోలుతిత్తులు.

అయినా, గడియారం తిరుగుతూంది. ఆఫీసు నడుస్తూంది. పరిపాలన నడుస్తూంది. ఆ రోజు కూడా ఓ పాతికేళ్ళ నాడు అయినట్టే లంచ్ టైమ్ అయింది. గడియారం ఒంటిగంట కొట్టింది. గడియారం గంట కొట్టకపోయినా, అందరికీ ఆకలి మాత్రం అలారం కొట్టింది.

జేబులో పావలా డబ్బు ఉన్నవాళ్ళు నాయర్ హోటల్లో ఫస్టు తారీఖున బుద్ధిగా డబ్బులిచ్చి ఖాతా (పరువు) నిలబెట్టుకొన్నవాళ్ళు, టిఫిన్ తెచ్చుకొన్నవాళ్ళు గబగబా లేచి బయటికి వెళ్ళారు ఏ ఒకరిద్దరో తప్ప. హాలు ఖాళీ అయింది.

ఆ ఒకరిద్దరిలో ఒక ఘటం కూర్మారావు. పదేళ్ళ పైబడ్డ సర్వీసులో అంతరాత్మను పూర్తిగాను, ఆకలిని చాలా మట్టుకు చంపేసుకున్నాడు. కడుపు మంట నార్చుకొనే నీళ్ళ (కాఫీ) కరువుకి కూడా అలవాటు పడిపోయాడు.

లంచ్ టైమ్‌లో కూర్మారావు మహేష్ యోగి ఫిలాసఫీని ఫాలో అవుతాడు. ట్రాన్సెండెంటల్ మెడిటేషన్ చేస్తాడు. ఈ మధ్య అతను ఆ ఫిలాసఫీ ఎక్కువగా స్టడీ చేస్తున్నాడు. దానిలో ఒక భాగంగా తల పైకెత్తి, కుర్చీలో వెనక్కి జారగిలబడి, మనసుని ఏకాగ్రం చేసి పైకి చూస్తూ ఉంటాడు.

అతనికి పుచ్చిపోయిన రీపర్స్, బెత్తికలు ఊడిపోయి పోషణలేక చర్మం లోంచి పొడుచుకొచ్చిన ఎముకల్లాంటి ఇటుకరాళ్ళు కనిపిస్తాయి.

అతి వేళా పైకి చూస్తూ ఉంటే ఆ మామూలు రెండు గోడల మధ్య అల్లిబిల్లిగా అల్లుకొన్న సాలెగూడు గోచరిస్తోంది. దాని మధ్యలో ఓ సాలెపురుగు తపస్విలాగే ఉండటం కనిపించింది.

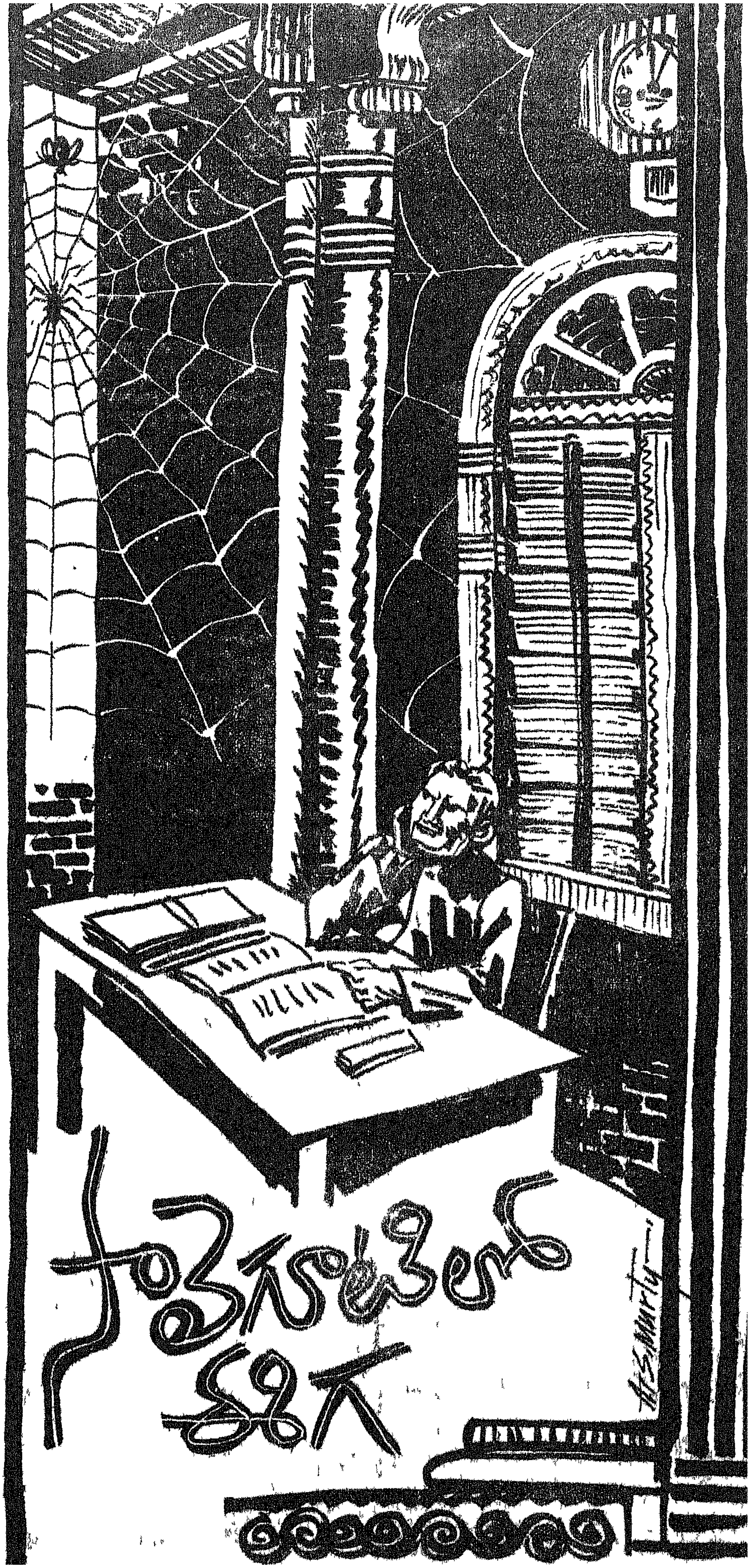

అలా చూస్తున్న అతనికి కాలం స్తంభించిపోయింది. ప్రపంచం లేదు. ఆఫీసు లేదు. ఒకటి లేదు. కాఫీ తాగాలనే కోరిక లేదు.

అలా ఏకాగ్రంగా చూడగా చూడగా ఓ ఈగ వచ్చి ఆ సాలెగూటికి పడింది. సాలెపురుగు దాన్ని తన పెద్ద కాళ్లతో పట్టుకొంది. ఈగ తన రెక్కల్ని శక్తి అంతా ఉపయోగించి సాలెపురుగు కబంధపు కౌగిలినుంచి విముక్తి పొందాలని విశ్వప్రయత్నం చేస్తూంది. ఆ రెండు జీవాలూ తమ శక్తినంతా వినియోగించి పోరాడుతున్నాయి. అదొక కనుపించని యుద్ధం. కరి — మకరి సమరం!

ఆ పోరాటానికి ఈజీఛెయిర్లో పడుకుని విలాసంగా ఊగే ధనవంతునిలా కదులాడుతూంది సాలెగూడు.

ఆ దృశ్యాన్ని చూస్తూ తన్మయావస్థలో ఉన్న కూర్మారావుకి—"సార్ ... సార్ ..." అనే దీనాలాపన వినిపించింది.

కూర్మారావు ఈ లోకంలోకి వచ్చాడు.

చుట్టూ సీట్లన్నీ నిండిపోయి ఉన్నాయి. కాఫీ ఇచ్చిన ఇన్స్పిరేషన్‌తో అంతా చకచకా పనిచేస్తున్నారు. అతని దృష్టి ఎదురుగా ఉన్న ఓ వ్యక్తిమీద పడింది. అతన్ని చూడటంతో కుష్ఠురోగపు బిచ్చగాణ్ణి చూసిన ధనవంతుడులా బిగుసుకుపోయాడు కూర్మారావు.

ఆ వచ్చినతను 'సర్' అని పిలవటానికి ఎన్నిసార్లు ప్రయత్నించాడో తెలియదు కాని, పైకి మూడుసార్లు వినిపించిన తరవాత కూర్మారావు తల ఎత్తి చూశాడు.

ఎదురుగా వసంతరావు కనిపించాడు. అతనే కనిపిస్తాడని కూర్మారావుకి ముందే తెలుసు. అందుకే ఏదైనా అటువేపు తల ఎత్తి చూడకుండా ఉండటానికి ప్రయత్నించాడు.

ఇప్పుడు చూశాడు. చూసికూడా చూడనట్టే ఊరుకొన్నాడు. ఇతన్ని రోజులుగా అలాగే ఊరుకుంటున్నాడు. ఊరుకోలేకపోతే ఏదో సమాధానం చెబుతున్నాడు. ఆ చెప్పేది నిజం కాదని చెప్పేవాడికీ తెలుసు; వినేవాడికీ తెలుసు!

వసంతరావుకూడా నిన్న మొన్నటిదాకా బల్లకి అవతలివైపున కూర్చున్న వాడే! విధి వశాత్తూ ఈ నాడు ఇవతలి వైపున నిలబడవలసి వచ్చింది.

"నాలుగు మాసాల క్రితం బల్లకింద చెయ్యి పెట్టాడు. చేతిలోది జేబులోకి వెళ్లకుండానే రెడ్ హాండెడ్‌గా పట్టుబడ్డాడు" అంటారు కొందరు.

"అదంతా వట్టిది; వసంతరావు లంచం పుచ్చుకోకపోవటం వల్ల పస్తు పోయిన అవతలి వ్యక్తే పట్టుబట్టి పట్టుపెట్టా"డంటారు కొందరు.

నిజం అతనికి తెలియాలి, ఉంటే

శ్రీపతి దత్తాత్రేయ శర్మ

ఆ దేవుడికి తెలియాలి. ఏది నిజమైతేనేం? దానితో పనకుండా [illegible]తున్న అతని ఉద్యోగం కాస్తా పోయింది. నలుగురు మనుష్యుల సంసారం, వచ్చే దానికి నాలుగురెట్లు అప్పుమాత్రం మిగిలాయి.

ఇంతసేపు నిలబడ్డ తరవాత — "సారీ అండీ. ఇంకా బిల్లు చెయ్యలేదు" అన్నాడు కూర్మారావు.

"రేపు రమ్మంటారా?" అని ఆగిపోయాడు వసంతరావు.

"ఎందుకండీ? మీరు రావటం శ్రమ. బిల్లు పాస్ కాగానే మీ అడ్రెసుకి మేమే పంపుతాంగా?" అన్నాడు.

వసంతరావుని చూసినప్పటినుంచి బిల్స్ గుమాస్తా ఏదో పనిచేస్తున్నట్టు గానే కనబడుతున్నాడు.

"చాలా ఇబ్బందిగా ఉంది. దయచేసి మీరు కొస్త తొందరగా" అంటూండగానే కూర్మారావుకి దాదాపు కోపం వచ్చేసింది.

"మాకు తెలుసండి. అనవసరంగా డిలే కాదు నా దగ్గర. మీకంటే ముందు శాంక్షన్ అయిన బిల్స్ ఉన్నాయి. వరసగా చేసుకొస్తున్నా. ఇంకో వారం పడుతుంది. మీకు ఎప్పు [illegible] రండి" అని ఇహ అతనితో నిమిత్తం లేనట్టు తన పని చేసుకోసాగాడు.

వసంతరావుకి చెప్పవలసింది ఎంతో ఉంది. అర్థించటం చేతకాని కవిలా ఏమీ చెప్పలేకుండా ఉండిపోయాడు. తన కష్ట కావ్యాన్ని [illegible] పెట్టుకొన్నాడు.

ఇంటినుంచి ఎంతో ఆశతో వచ్చాడు. ఉద్యోగానికి [illegible], [illegible] తీసుకొచ్చి అప్పుల వాళ్ళకి ఇచ్చాననే అతని ఆశ. అదే వాళ్లతో చెబుతున్నాడు. అందరితో అదే చెప్తున్నాడు. ఎప్పుడో బాకీలు దానితో తీరుస్తానంటాడు. నిజానికి దానితో పదోవంతు అప్పులు కూడా తీరవు. అయినా, అందరికీ తీరుస్తానంటాడు. [illegible], ఆ భ్రమలోనే బ్రతుకుతున్నాడు.

వసంతరావు ఇంకా అక్కడే నిలబడి ఉండటం చూసి కూర్మారావు కుర్చీలోంచి లేచి వెళ్లిపోయాడు. అతను ఇంకా కాస్సేపు అక్కడే నిలబడి, నిట్టూర్చి, అసహాయంగా వెనక్కి తిరిగాడు.

ఎవరిమీదో కోపం! కసి! ఎవరెవర్నో పట్టి చెండాడినట్టు, తన బాధలకి కారణం అయిన వాళ్లనందర్నీ స్వప్నంలో శిక్షిస్తున్నట్టు — ఏవేవో ఆలోచనలు చేస్తూ ఇంటికి చేరాడు.

ఎల్లకాలం - వసంతకాలమే

పూవువలె సుగంధయుతమై, మెత్తనై,
నవనవలాడే నోవా టాల్కం పౌడరుతో
ఆ చురుకైన, ఆహ్లాదకరమైన,
పరిమళభరితమైన మనోభావాన్ని రోజంతా,
ప్రతిదినం పొందియుండండి.
సంవత్సరమంతా సంతోషంగా
ఉండండి.

తయారుచేసినవారు:
నోవా కంపెనీ
ఎల్. బి. ఎస్ మార్గ్
భండుప్
బొంబాయి-400078

"ఏమైందండీ?" అంటూ ఎన్నడూ లేనిది ఎదురొచ్చింది ఇల్లాలు.

"నా బాడిద్దైంది."

"[illegible] చెప్పారు కదా ... కొన్నాళ్టికి అంటూ వస్తారు. వాళ్ళకేం చెప్పారు?"

"లేదు, రాలేదు అని చెప్పాట."

"అది సరేనండి. ఇంతకీ ఏమన్నారు?"

"వచ్చే సోమవారం రమ్మన్నారు."

"ఏదేం రోగమండీ! ఇట్లా రోజూ బట్టే కాళ్ళు అరిగేట్టు తిరుగుతుంటే."

"తిరిగితే వాళ్ళకేం? ఎద్దుపుండు కాకికి ముద్దా?"

"అది కాదండీ. అసలు సంగతేమిటో మీరు తెలుసుకోలేక పోతున్నారేమో?"

"అవును. తెలుసుకోలేకపోయాను. చచ్చేలోపల తెలుసుకుంటాననే నమ్మకం కూడా లేదు."

"మీరు ఆ మాటలన్నీ ఏం లాభంలెండి? అసలు కీలకం ఎక్కడుందో, ఏం చేస్తే పని త్వరగా అవుతుందో కనుక్కోండి. ఎవరి మొహానన్నా ఏమన్నా పారేస్తే పనవుతుందేమో చూడండి. ఊరికే ముక్కుకి సూటిగా పోయి వస్తే ఎన్నాళ్ళు తిరిగినేమిటట్టు ఏం లాభం?"

"ఇచ్చేందుకు మన దగ్గరేముంది ... మట్టి కాక?"

"ఆ సంగతి తరవాత చూద్దాం. ముందు మీరు కనుక్కోండి" అంది. ఆ అనటంలో సీత, సావిత్రి లాంటి పుణ్యవతుల ఆత్మ విశ్వాసం కనుపించింది.

వసంతరావు ఆలోచనలో పడ్డాడు. లేచి బయలుదేరాడు. స్లీప్ వాకింగ్‌లా నడుస్తూ వెడుతున్నాడు, అగమ్యంగా.

కొంత దూరం పోయిన తరవాత ఆఫీసు దఫేదారు ఆదినారాయణ దారికి అడ్డంగా వచ్చి వసంతరావుని ఆపాడు.

"ఏం, బాబూ? రోజూ ఆఫీసుకి వస్తున్నారు గాని, పని అయినట్టు లేదే?"

"అవును, ఆదినారాయణా, ఇలానే రోజులుగా తిరుగుతున్నాను."

"మీరేం అనుకోనంటే నే వోమాట చెపుతా. ఈ విధంగా ఏ పనీ ఎన్నాళ్ళకీ కాదు, బాబూ!"

"మరి నన్నేం చేయమంటావు?"

ఆదినారాయణ ఆ ఆఫీసులో లంచ కావ్యానికి ఆదికవి లాంటి వాడు. ఏభై ఏళ్ళ వయస్సు. అదే ఆఫీసులో ముప్పై ఏళ్ళ సర్వీసు.

ఆదినారాయణ వసంతరావు చెవిలో గీతోపదేశం చేసినట్టు ఏదో చెప్పాడు.

"మీరేం ఆలోచించకండి—నేను రాత్రి తొమ్మిదింటికి మీ ఇంటికి

విప్పారి...

ఫోటో—పి. ఎమ్. స్వామి (తిరుపతి)

వస్తాను. అది పూర్తిచేశారంటే రేపు మధ్యాహ్నానికల్లా మీ డబ్బులు చేతిలో పడతాయి" అన్నాడు.

"సరే, అట్లాగే—ప్రయత్నం చేస్తా" అంటూ కదిలాడు వసంతరావు.

"ప్రయత్నం కాదు, బాబూ, ఏర్పాటు చెయ్యండి" అంటూ వెళ్ళాడు ఆదినారాయణ

గీతోపదేశాన్ని పొందిన పార్థుడులా ఇంటికి వచ్చాడు వసంతరావు. జరిగిన దంతా పూసగుచ్చినట్టుగా భార్యతో చెప్పాడు.

"మరి నేను చెప్పలేదూ?" అంది సగర్వంగా అతని భార్య, తనకీ గీతార్థసారం తెలిసినట్టుగా.

"అది సరే. ఇప్పు డెట్లా?" అన్నాడు అయోమయంగా.

ఆమె గుప్పిట తెరిచింది.

ఏపిల రోదసి కుహర విభాసిత తారకా జ్యోతిలా మెరిసింది ఆమె చెయ్యి. ఆ హస్తతలం మధ్యంలో బాల భాను ప్రభాజాలంలా సముద్యత్కాంతులీను చున్న దది— మాంగల్యంబు కాబోలు!

అతని గుండె రెండు కన్నీటి బొట్లు కార్చింది. వాటికి ఈ ప్రపంచంలో వేరే ఎక్కడా విలువ లేకపోయినా ఆమె కవి ఎంతో విలువైనవి. వాటి కామె ఇచ్చే అపురూప కానుక — అలాంటివే మరో రెండు.

అష్ట దిక్పాలకులకు అసాధ్యమైంది, త్రిమూర్తులకు సాధ్యంకానిది మాంగల్య పవిత్రతా పరీక్ష! దాన్ని మార్వాడీ వాలు గంగుశాల పలక మీద అవతలగా చేసి మంచిదేనని తేల్చాడు.

ఆ రాత్రి ఆదినారాయణ వసంతరావు ఇంటికి ప్రశాంతంగా వచ్చాడు. అంతా సవ్యంగానే జరిగిపోయింది.

రమ్మన్నట్టుగా మరునాడు పదకొండింటికే ఆఫీసు చేరాడు వసంతరావు. అప్పటికే బిల్లు వెయ్యటం మొదలు పెట్టాడు కూర్మారావు.

మర్యాదగా వసంతరావుని కుర్చీలో కూర్చోమంటూ, "మీదనే చూస్తున్నా. ఈ రోజు తప్పకుండా క్యాష్ అవుతుంది" అని చెప్పాడు.

వసంతరావు ఆఫీసులోనే ఏకంగా డబ్బు తీసుకు వెడదామని ఉన్నాడు.

అతని మస్తిష్కంలో తన శ్రీమతి మాంగల్యబలం మీద విపరీతమైన గౌరవం ఏర్పడింది. ఇన్నాళ్ళుగా జరగనిది ఇప్పటి కిప్పుడు జరుగుతూందంటే అది దాని మాహాత్మ్యమే అనుకొన్నాడు.

మూడుగంటలైంది. దఫేదార్ ఆదినారాయణ వసంతరావు బిల్లు తాలూకు క్యాష్ బాంకినుంచి తీసుకొస్తూ వక్కి వ్యాపారస్థుడు బంగా సుబ్బారాయుడు కొట్టుదగ్గర ఆగి ఓ మాట చెప్పి సరాసరి ఆఫీసుకి వచ్చాడు.

అన్నీ సవ్యంగానే సాగిపోయాయి. వసంతరావు రెవెన్యూ స్టాంపు మీద సంతకం పెట్టాడు. కొత్త నోట్లు తీసు కొన్నాడు. అతను కొంచెం సంతోషం లాంటి దేదో అనుభవిస్తున్నాడు.

కూర్మారావుకి కృతజ్ఞత తెలుపు కొన్నాడు. అతని ముఖంలోనూ ఒక సంతోష మరీచిక కదలాడింది. ఆది నారాయణ కాస్త కూస్త సంతోషంగానే ఉన్నాడు.

వసంతరావు ఆఫీసులోంచి బయటికి వచ్చాడు. వరండాలో నడుస్తూ [illegible] లెక్కించాడు. సుబ్బారాయుడు వచ్చాడు. ఇద్దరూ పక్కకి వెళ్ళారు. వసంతరావు సుబ్బారాయుణ్ణి పావు గంటసేపు ప్రతిమాలి భంగ పడ్డాడు.

సుబ్బారాయుడు అతని ఆత్మాభిమానాన్ని పొడిచేశాడు. వసంతరావు అతని బాకీ అసలు [illegible] సరిచేశాడు. ఇక పది రూపాయలు, చిల్లర మిగిలాయి.

ఏం చెయ్యాలి?

ఎక్కడికి పోవాలి?

ఇంటికిపోతే గొయ్యి, పోకపోతే నుయ్యి. ఈ రెంటి మధ్య దూరాన్ని కొలుస్తున్నా డతను.

సుబ్బారాయుడు కూర్మారావుని పిలిచాడు పక్కకి ఏదో మాట్లాడాడు.

వసంతరావు భార్య మంగళసూత్రం తాకట్టు పెట్టి సంపాదించింది, అది నారాయణ దగ్గర కొంత దిగబడగా మిగతాది అతని జేబు చేరింది. ఇప్పు డది అతని దక్కే.

అది కాస్తా నాలుగు మాట లనేప్పటికి సుబ్బారాయుడిది అయిపోయింది. నిజానికి ఆ డబ్బుని కూర్మారావు సుబ్బారాయుడికి ఇద్దామనుకోలే. దానితో క్రిందటి నెల పిల్లవాడికి ప్రమాదంగా జబ్బుచేసినప్పుడు తాకట్టుపెట్టిన భార్య మంగళసూత్రం విడిపిద్దా మనుకున్నాడు.

సుబ్బారాయుడు వెళ్ళిపోతూ ఆదినారాయణని "ఆ ఉన్నదేదో ఇయ్యి" అని ఊడపీక్కొని, "మిగతాది రేపో, ఎల్లుండో తెచ్చి ఇయ్యి" అని హెచ్చరించి వెళ్ళిపోయాడు.

కూర్మారావు వెళ్ళి కుర్చీలో కూలబడ్డాడు. అతని దృష్టి ఆ మూల ఉన్న సాలె గూటి మీద పడింది. నిప్పట ఈగ సాలెపురుగు కాళ్ళలో అలాగే ఇరుక్కొని ఉంది. గట్టిగా గాలి వీచింది. సాలె గూడు చుట్టచుట్టుకు క్రింద పడింది. అందులోనే చచ్చి ఉంటాయి ఆ ఈగ, సాలెపురుగు. 'పాపం!' అనుకొన్నాడు కూర్మారావు.

పాపం — అతనూ అంతే! అందరూ సాలెగూటి లాంటి వ్యవస్థలో చిక్కుకున్న వాళ్ళే!

పాము నోట్లోకప్ప పురుగులకి నాలుక చాచటం లాంటిది వాళ్ళ అవినీతి! అదొక సాలెగూడు. విషవలయం. ★